

Nad vchodem šestihranná destička s nápisem:
*FILIO/TONITRUI/S. IACOBO MAIORI
 /EXCITAVIT 1721/ O. A. B.
 „K počtě sv. Jakuba Většího vyzdvihl
 v roce 1721 Othmar opat broumovský“*

Demografie:
 1930 - 1271 obyvatel
 1991 - 3009 obyvatel (Meziměstí)

Orientační nadmořská výška:
 430 m. n. m.

Rozměry kostela: 30 x 16 m

KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO, 1720 - 22

Kryštof Dientzenhofer

Původní dřevěný gotický kostel zničil oheň. Archivní prameny spolehlivě datují zahájení stavby nového kostela do roku 1720, kdy byl také položen základní kámen. V roce 1722 byl chrám v hrubé stavbě hotov a rok poté vysvěcen.

Dnešní kostel je situován na mírném návrší při vjezdu do obce na jejím jižním okraji. Je orientován s drobnou odchylkou k severovýchodu při křižovatce příjezdových cest směrem na Jetřichov a Meziměstí. Původně celý areál se hřbitovem obtékaly dvě vozové cesty, z nichž jedna později zanikla. Osový akcent vstupu zdůrazňuje vstupní brána s konkávně seříznutými nárožními, která se snižuje a ustupuje vzad. Tuto promyšlenou kompozici, jejíž součástí je i budova fary z roku 1735, narušilo zřetelně rozšíření hřbitova. Na hřbitově je původně pozdně gotická zvonice z 15. století, upravená barokně.

Jednoznačně definovaný půdorys protaženého oktogonu se výrazně projevuje ve vnější hmotě kostela. Stěny jsou členěny vpadlými poli a jednoduchými leženy. Západní vstupní průčelí akcentují zdvojené ležénové rámce a korunuje pro Dientzenhofera charakteristicky formovaný volutový štít s oválným oknem a zprohýbanou římsou. Interiér charakterizuje rytmická strohost pravidelně rozmís-

těných arkádových výklenků, do kterých jsou vyjma dvou polí při chóru vloženy dřevěné emporie. Kryštof Dientzenhofer zde opět navázal na schéma použité předtím ve špitálním kostele v Teplé, který tentokrát nikoliv na oválu jako ve Verněřovicích vytýčil na mírně protaženém osmiúhelníku. Originálně tvarované pilastry s plasticky vystupujícími kanelurami a čabrakovými hlavicemi prozrazují invenci Kiliána Ignáce Dientzenhofera, který se účastnil realizace díla. Klenba je dřevěná s vysokým fabionem, omítaná na rákos.

Nový dřevěný strop vytvořený tesařem Josefem Opitzem byl v roce 1786 vymalován nástěnnými malbami se scénami ze života sv. Jakuba, které později zanikly. Geometrické ornamenty ve výklencích jsou až dílem 19. století. V roce 1726 byl do chrámu přenesen mobiliář z klášterního kostela v Broumově, který byl repasován a znovu natřen.

V rámci broumovské skupiny představuje tektonicky nejčistší a stavebně nejjednodušší řešení, které však nepostrádá monumentálního účinku.

Kombinovanou krytinu plechu a břidlice nutno chápat jako provizorium. Do chrámu zatéká, omítky jsou ve špatném stavu. Rovněž umístění obecního mobiliáře podél hřbitovní zdi kostelu škodí.

OTOVICE (OTTENDORF)

Typická údolní lánová ves se rozkládá v délce 4 km podél řeky Stěnavy až na státní hranici s Polskem v trase historické obchodní stezky do Kladska. První připomínka je z poloviny 13. století („villa

Ottonis“). V obci byly krom kostela škola, rychtářství, mlýny na Stěnavě, rybníky. Dodnes jsou dochovány statky broumovského typu, klášterní dvůr a barokní (Umlaufův) mlýn, snad z roku 1772.

KOSTEL SV. BARBORY, 1725 - 26

Kryštof Dientzenhofer

Nedaleko dnešní stavby je doložen starší dřevěný kostel zasvěcený sv. Jiří. Novostavba kostela byla zahájena v roce 1725 zřejmě ještě podle původního staršího návrhu Kryštofa Dientzenhofera, který při realizaci upravil jeho syn Kilián Ignác. Starší připsání Martinu Alliovi bylo jednoznačně odmítnuto. Hlavní stavební etapa proběhla roku 1726, kdy byl kostel v hrubé stavbě dokončen a následujícího roku dovybaven. V letech 1748 - 50 byly upravovány kvalitní oltáře, z nichž některé můžeme datovat ještě do 17. století. Fresková výzdoba je z 19. století.

Kostel je situován u křižovatky cesty do Martinovic zhruba v polovině obce, která sleduje tok říčky Stěnavy a dálkovou komunikaci do Slezska. Původní orientace staršího chrámu i jeho umístění byly změněny tak, že průčelí kostela bylo v těsném dotyku obráceno k hlavní komunikaci. Opticky je kostel vázán směrem k věži nedalekého kostela v Martinovicích. Původně stál na rozlehlelém volném prostranství, které bylo později zastavěno.

Exteriér přesně kopíruje dispozici založenou na půdorysu protaženého oválu s osmi přidánými vedlejšími prostorami. V podélné ose jsou připojeny sakristie a oratoř, v příčné ose jsou vedlejší prostory ukončeny polygonálně ve tvaru pěti stran osmiúhelníku. Prostory v diagonálních osách jsou ukončeny půlkruhově. Vedlejší prostory jsou navíc i výškově odstupňovány a jejich hmoty vystupující z obvodového zdiva se výrazně uplatňují na jednoduše rámo-

vaných bočních stěnách pojatých jako jednotná fasáda obtékající celý kostel. Vstupní osu akcentuje dvouetážové hlavní průčelí s převýšeným patrem, které završuje trojúhelníkový štít.

Interiér kostela je koncipován v duchu osvědčeného schématu použitého již ve Vernéřovicích a Ruprechticích. Jestliže v těchto prostorech byly základem rovné úseky stěn a výklenků, zde došlo k posunu směrem k vývojově pokročilejšímu typu kontinuálně zvlněných stěn, který použil Kryštof při stavbě kaple sv. Maří Magdaleny na Skalce u Mníšku a v nerealizovaném návrhu pro kostel v Rožmitále pod Třemšínem. Výrazně modelované čabrakové hlavice koutových pilastrů i jemnou profilaci průběžné korunní římsy lze připsat Kiliánu Ignáci Dientzenhoferovi, stejně jako složitější klenební vzorce nad bočními prostorami, které kryjí pravidelné půlválcové klenby - konchy s výsečemi a pasy. K vnitřní rytmicizaci přispívají oratoře vestavěné do tří západních polí loď a výrazné niky probrané do pilířů při chóru. Hlavní loď je zaklenuta plochou dřevěnou klenbou.

V rámci broumovské skupiny jde o první výrazně dynamizovaný interiéru. Konzervativní Kryštofovo schéma založené na přiřazování prostor oživil Kilián Ignác kontinuální křivkou stěn, dramatickým výškovým odstupňováním vedlejších prostor a pracovaným členěním architektonických detailů.

Břidlicová střecha s fragmenty původní štípané krytiny je v havarijním stavu stejně jako okapové svody. Do kostela zatéká, omítky jsou značně narušeny.

Nad hlavním průčelím mramorová deska s nápisem:

GLORIOSAE/VIRGINI ET M./DIVAE BARBARAE/SACRAVUT 1726/O. A. B.

„Slavné panny a mučednici, divotvorné Barbaře, zasvětil 1726 Othmar opat broumovský“

Demografie:

1869 - 1117 obyvatel

1910 - 1088 obyvatel

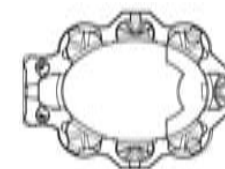
1930 - 956 obyvatel

1950 - 512 obyvatel

1991 - 363 obyvatel

Orientační nadmořská výška:
360 m. n. m.

Rozměry kostela:
loď 22 x 15 m, 8 vedlejších
prostor o rozměru 5,2 x 2,5 m

 půdorys

Demografie:
 1869 - 2148 obyvatel
 1910 - 2073 obyvatel
 1930 - 1760 obyvatel
 1950 - 656 obyvatel
 1991 - 476 obyvatel

Orientační nadmořská výška:
 440 m. n. m.

Rozměry kostela:
 loď 27,5 x 10 m, chór 8 x 2,8 m

HEŘMÁNKOVICE (HERMSDORF)

Obec se táhne v délce přes 5 km údolím potoka od Jedlového vrchu (733 m. n. m.) v Javořích horách až k řece Stěnavě na prahu města Broumova. Vesnice vznikla v první etapě kolonizace krajiny kolem roku 1255. První písemná zmínka pochází z roku 1353

a týká se fary „Ecclesia in Hermani villa“. Do roku 1913 se zde těžil vápenec a jíl pro výrobu cihel. Heřmánekovice patřily spolu s Benešovem v dřívějších dobách k největším vesnicím na Broumovsku. Jejich součástí je rekreační osada Janovičky.

KOSTEL VŠECH SVATÝCH, 1722 - 23

Kilián Ignác Dientzenhofer

Gotický kostel v Heřmánekovicích, zmiňovaný roku 1353, nahradil v roce 1672 opat Sartorius dřevěnou svatyní. Přípravné práce ke stavbě dnešního kostela byly zahájeny již roku 1720, základní kámen byl položen následujícího roku a v hrubé stavbě byl kostel dokončen a vysvěcen roku 1723 opatem Zinkem. Podle projektu a pod dohledem Kiliána Ignáce Dientzenhofera stavbu realizovali lokální zedníci místní. Práce na interiéru pokračovaly do roku 1726 a roku 1727 byly do kostela převezeny oltáře z broumovských kostelů. Velkolepou fresku na klenbě chrámu s tématem oslavy Všetech svatých vymaloval roku 1736 Karel Kovář, v roce 1865 byla necitlivě přemalována.

Kostel je situován na mírném návrší v polovině obce nad křižovatkou úvozové cesty vedoucí do Ruprechtic. Kostel je netradičně orientován k západu tak, aby byla podtrhnuta jeho urbanisticky exponovaná pozice. Západní průčelí je směřováno kolmo na vozovou cestu s alejí a osově na budovu protilehlé fary a dále směrem k hraničnímu hřebenu. V pohledu z hlavní příjezdové komunikace od Broumova se v odstupu uplatňuje široce rozkročená silueta jeho boční fasády. V areálu hřbitova je objekt márnice.

Kostel je koncipován jako výrazně protažená centrála, jejíž podélnou osu akcentují pravoúhlé přístavky věže a sakristie. Monumentální pojetí zdůrazňuje i kontrast relativně úzké a převýšené věže, která

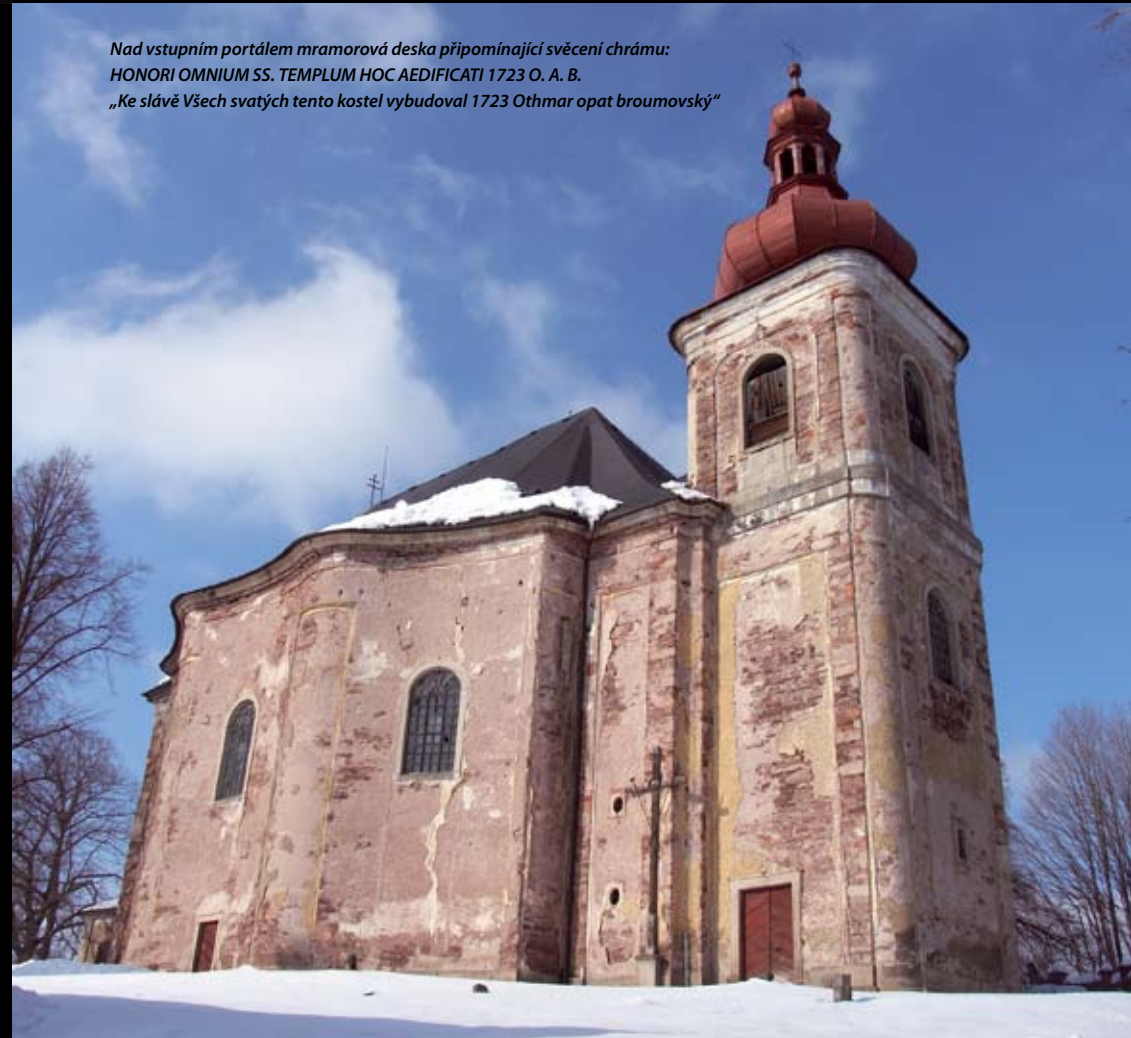
nahrazuje vstupní fasádu, s rozvinutou kulisou zprohýbaného bočního průčelí. Vnější stěny jsou úsporně rytizovány ležnovými rámci a vpadlinami.

Hloubkovou orientaci potvrzuje v interiéru symetrické prodloužení hlavní osy o prostory oratoře a chóru. Plynule modelované a konvex-konkávně zvlněné stěny jsou probrány na koso vytočenými mělkými výklenky. Ústřední osmiúhelníkový prostor je v příčné ose iluzivně vtlačen dovnitř, což podtrhuje dynamické pojetí rozpohybovaných křivek pilířů, říms a koutových čabrakových pilastrů. Klenba je tradiční plochá, dřevěná. V tvorbě Kiliána Ignáce Dientzenhofera představuje zvolené pojetí vyzrálý typ definovaný v odborné literatuře jako „kostel s proláklou ústřední prostorovou jednotkou“, který architekt uplatnil na svých vrcholných dílech například v kostele sv. Vojtěcha v Počaplech či na kostele sv. Jana Nepomuckého v Praze.

Kostel v Heřmánekovicích je mimořádný svým krajinným účinkem, dynamickým objemem a působivým interiérem. Představuje zároveň i stavbu, která již plně reprezentuje vyspělé mistrovství Kiliána Ignáce Dientzenhofera, který zde měl příležitost rozvinout svoji vlastní tvůrčí invenci.

Kostel je provizorně zakryt umělým šindelem na dřevoštěpkových deskách, stav vnějších omítek i okenních konstrukcí je špatný. Ohradní zeď hřbitova byla necitlivě novodobě upravena.

*Nad vstupním portálem mramorová deska připomínající svěcení chrámu:
 HONORI OMNIUM SS. TEMPLUM HOC AEDIFICATI 1723 O. A. B.
 „Ke slávě Všetech svatých tento kostel vybuodoval 1723 Othmar opat broumovský“*

Demografie:
1890 - 1011 obyvatel
1945 - 765 obyvatel
1991 - 3009 obyvatel (Meziměstí)

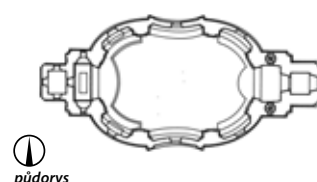
Orientační nadmořská výška:
470 m. n. m.

Rozměry kostela:
loď 24 x 15 m, chór 6 x 3 m

Nad vchodem nápisová deska vsazená při příležitosti úplného dokončení chrámu:

DEI GENITRICIS MATRI S. ANNA EREXIT 1727 O. A. B.
„Matce Boží Rodičky, sv. Anně, vyzdvihl 1727 Othmar opat broumovský“

půdorys

VIŽŇOV (WIESEN)

Obec, ležící 2 km severně od Meziměstí na Dobrohošťském potoce a táhnoucí se až k úpatí Javořích hor (Březový vrch 742 m. n. m.), byla založena v polovině 13. století a byla panstvím pánů z Adršpachu. Pod správu broumovského kláštera přešla až roku

1434, když původně zahrnovala Horní Vižňov (dnešní Vižňov) a Dolní Vižňov (dnes Meziměstí). Dlouho zemědělská obec se v 19. století stala i centrem obchodu s plátnem. Od 1.1.1986 je Vižňov místní částí Meziměstí.

KOSTEL SV. ANNY, 1724 - 27

Kilián Ignác Dientzenhofer

Původní dřevěný gotický kostelík byl opraven v letech 1708-9. Roku 1719 byly za opata Zinka zahájeny přípravné práce ke stavbě, ta ale byla na čtyři roky přerušena. Naplno se rozběhla v letech 1724-25, kdy byl kostel zhruba dokončen. Podle projektu Kiliána Ignáce Dientzenhofera z roku 1723 jej realizoval zednický mistr z Broumova. Stavby výrazně převyšované věže se účastnil tesař Josef Heinrich Opitz. Do roku 1727 byl kostel dokončován, přičemž souběžně ještě stál v sousedství původní dřevěný kostel.

Zdaleka viditelná krajinná dominanta stojí na mírném návrší zhruba v polovině dlouhé obce sledující tok potoka a páteřní komunikaci z Meziměstí. Opačně orientovaný kostel je obrácen čelně k této hlavní komunikaci. Jeho osa míří k vrcholu Ruprechtického špičáku a věž kostela je zřejmě v optickém kontaktu s dalšími chrámy. Kostel obklopoval dnes výrazně rozšířený hřbitov s branou osově situovanou k průčelí.

Podélná osmiúhelníková centrála modifikuje půdorys užitý v Heřmánkovících. Na rozdíl od tohoto chrámu, který charakterizují radikálně zprohýbané vnější stěny, je kostel ve Vižňově příznačný zaoblenými stěnami modelovanými v měkké souvislé linii. Podélnou osu opět akcentuje sled přiřazovaných a postupně se zužujících prostor, v logické skladbě tak navazují předsíň s věží - kruchta - hlav-

ní loď - chór - sakristie. Vnější fasády s důrazem na rozvinutá boční průčelí člení jednoduché leženy na zaoblených nárožích a korunuje je masivní kamenná římsa se zdůrazněným přesahem.

Interiér je vybudován na hloubkově orientovaném oválu s plynule zprohýbanými stěnami, které člení stejně vysoké mělké výklenky. V příčné ose jsou do nich vestavěny dřevěné kruchty. Výrazné pilastry podírají elegantní křivku korunní římsy, na kterou dosedá plochá dřevěná klenba s fabionovým zrcadlem. Chór a prostor pod kruchtou jsou klenuty plackami. Půdorysné pojetí předznamenává řešení, které si zde Kilián Ignác Dientzenhofer ověřil tak, aby jej poté uplatnil při nerealizovaném návrhu pro pražskou mincovnu a při stavbě významného kostela sv. Klimenta v Odolene Vodě.

V rámci broumovské skupiny představuje kostel unikátní řešení dynamického slohu tak, jak jej reprezentují ještě Kryštofova stavba zámecké kaple ve Smiřicích z doby před rokem 1700 a následně vrcholná díla Kiliána Ignáce Dientzenhofera z poloviny třicátých let 18. století. Interiér chrámu charakterizuje plynulý přechod segmentů vnitřních stěn v ladném protipohybu.

Střecha je provizorně kryta nevhodnými plechovými šablonami. Místy odpadlé kamenné římsy a opadaná omítka.